

Filmsociologie

samengesteld door drs. Peter Bosma, april 2010

Mogelijke onderzoeksvragen

In *Movies and Society* (1970) schetst I.C. Jarvie, hoogleraar filosofie aan de York University (Toronto), een raamwerk voor filmsociologisch onderzoek. Hij lanceert vier mogelijke onderzoeksperspectieven, gericht op de filmindustrie, het filmpubliek, de filmervaring en de filmevaluatie. Een zinnige vierdeling, maar de vertaling naar passende onderzoeksvragen lukt niet goed:

1. *The sociology of an industry: who makes films, how and why?*
2. *The sociology of an audience: who sees films and why?*
3. *The sociology of an experience: who sees films and why?*
4. *The sociology of evaluation: how do we learn about, and appraise films?*

Allen & Gomery (1985) biedt een model voor filmgeschiedschrijving, onderverdeeld in vier mogelijke onderzoeksrichtingen: de esthetische, de technologische, de economische en de sociale filmgeschiedschrijving. Bij de indeling van de sociale filmgeschiedschrijving herformuleren ze de vier vragen van Jarvie (1970), waarbij ze alles omzetten in de verleden tijd, en een vijfde historische vraagstelling toevoegen (Allen & Gomery 1985, 154 e.v.):

1. *Who made films and why? (a social history of film production)*
2. *Who saw films, how and why? (the history of movie-going)*
3. *What has been seen, how and why? (the history of film as cultural document)*
4. *What has been said about the movies, by whom and for what purpose?*
5. *What has been the relationship between the cinema as a social institution and other social institutions?*

Bij het antwoord op de vierde vraag beperken Allen & Gomery zich tot het sociale discours rondom een individuele film in het verleden. De vraag naar diachrone ontwikkelingen rondom de waarneming en verwerking van het films blijft bij hen buiten beschouwing (Allen & Gomery, 170).

Mogelijke uitgangspunten

De metafoer van de culturele diamand is ook in de filmsociologie toepasbaar, met een scala aan onderzoeksmogelijkheden naar de verklaring van ontwikkelingen in:

- Mode of production, distribution and exhibition (institutional networks)
- Textual analysis (composition, point of view, representation)
- Audience response or Reception theory; Discourse analysis (perception, interpretation, evaluation)

Een overkoepelend thema is de relatie tussen kunst en maatschappij, in de sociologische analyse hiervan bestaan twee benaderingen.

2. De 'Reflection Approach' stelt dat kunst een weerspiegeling van de tijdsgeest is, kunst is een spiegel van de maatschappij, de

representatie van stereotypen en thema's is exemplarisch voor de publieke opinie in een bepaalde periode en een bepaalde plaats.

3. De 'Shaping Approach' stelt dat kunst een impuls geeft tot verandering in de maatschappij, kunst heeft invloed op de samenleving, het is gedachten vormend, het biedt kritiek en betrokkenheid van de makers (engagement) en betrokkenheid van de toeschouwers (agency).

Enkele inleidingen kunstsociologie

- Alexander, Victoria A., Sociology of the Arts: Exploring Fine and Popular Forms, Oxford: Blackwell, 2003.
- Griswold, Wendy, Culture and Societies in a Changing World, Thousand Oaks: Pine Forge Press, 1994.
- Harris, C & A. Alexander (eds), Theorizing Fandom: Fans, Subcultures and Identity, Cresskill: Hampton Press, 1998.
- Inglis, David & Hughson, John (eds), The Sociology of Art: Ways of Seeing, New York: Palgrave, 2005.

Een selectief leestraject op het gebied van cultuurreceptie in de context van digitalisering en mondialisering:

Het internet werd in 1993 openbaar toegankelijk gemaakt, maar wie toen een computer in huis had nog weinig mogelijkheden (en was erg veel geld kwijt). Dat is nu allemaal anders geworden, het internet is inmiddels een goedkoop toegankelijk communicatiemiddel dat massaal op een veelsoortige wijze gebruikt wordt.

De reflectie op de consequenties van deze doorbraak kwam relatief laat en langzaam op gang. Een van de pioniers op dit vlak is mediawetenschapper Nicholas Negroponte die zijn columns in het tijdschrift Wired bundelde tot het optimistisch pamflet Being Digital (New York: Knopf, 1995 – Nederlandse vertaling Digitaal Leven). Tien jaar later zien we ons verrijkt met een groeiende stapel betogen die schommelen tussen life style trendwatching en actuele cultuurfilosofie. Hier volgt een korte en selectieve signalering.

Een didactische inleiding biedt het handboek Digitale Communicatie, onder redactie van Hans van Driel (Amsterdam: Boom, 2005) en De Mediarevolutie, een bundel teksten onder redactie van Henk Blanken en Mark Deuze (Amsterdam: Boom, 2003).

Een neutrale analyse van de verschuiving naar andere eigendomsverhoudingen is te vinden bij de econoom Jeremy Rifkin, The Age of Access: The New Culture of Hypercapitalism Where All of Life is a Paid-for Experience (New York: Tarcher/Putnam, 2000) en in het werk van de socioloog Manuel Castells, onder andere het befaamde The Rise of the Network Society (Malden: Blackwell Publishers, 2000).

Mediawetenschapper Henry Jenkins analyseert de opkomst van nieuwe media en het gebruik hiervan in onder andere zijn boek Convergence Culture: Where Old and New Media Collide (New York: New York UP, 2006) en het gelijktijdig gepubliceerde Fans, Bloggers, and Gamers: Exploring Participatory Culture (New York: New York UP, 2006). Lees van Henry Jenkins ook zijn brainstorm over YouTube, in 2007 geplaatst in zijn blog (www.henryjenkins.org) onder de enigzins weidse titel "Nine Propositions Towards a Cultural Theory of YouTube" (deze tekst is tevens beschikbaar in een on-line Nederlandse vertaling). Jenkins leverde ook een hoofdstuk voor de bundel essays samengesteld door Jean Burgess & Joshua Green: YouTube: Online Video and Participatory Culture (Stafford: Polity, 2009).

De Britse literatuurwetenschapper Ronan McDonald onderzoekt in zijn polemisch boek The Death of the Critic (London: Continuum, 2007) de invloed van internet op de kunstkritiek. Hij schetst in een genuanceerd betoog twee negatieve uitersten: de ondoordringbare elitaire academische kunstkritiek en de populistische, laagdrempelige journalistieke kunstkritiek in blogs en dagbladen.

Een pessimistisch antwoord over de invloed van digitale technologie op de cultuurbeleving is te vinden in enkele recente Amerikaanse publicaties, onder andere Andrew Keen, The Cult of the Amateur: How Today's Internet Is Killing Our Culture (New York: Doubleday, 2007 – Nederlandse vertaling: De @-cultuur) en Lee Siegel, Race Against the Machine: being Human in the Age of the Electronic Mob (New York: Spiegel & Grau, 2009). Een positiever antwoord is te vinden in: Yochai Benkler, The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom (2006, on-line verkrijgbaar via URL: www.benkler.org) en in Chris Anderson, Free: The Future of a Radical Price (2009, ook on-line gratis verkrijgbaar). Voormalig radiopiraat Matt Mason biedt een subjectief loflied op

de innovatieve jeugdcultuur in zijn boek The Pirate's Dilemma: How Youth Culture is Reinventing Capitalism (New York: Free Press, 2008 – ook in Nederlandse vertaling beschikbaar, en begeleid door een cross-mediale website: www.thepiratesdilemma.com). Ter aanvulling: Watts, Vicki & Robert Gehl (eds) The Politics of Cultural Programming in Public Spaces (Newcastle: Cambridge Scholars Press, 2009) en tot slot als laatste leestip: de boeken van de Amerikaanse 'cyber jurist' Lawrence Lessig (The Future of Ideas, 2002 & Free Culture, 2004 & Remix, 2008 - zie <http://remix.lessig.org>).

Enkele inleidingen filmsociologie

- Allen, R.C. & D. Gomery, Film History: Theory and Practice. New York: Knopf, 1985.
- Casetti, Francesco, 'Sociology of Cinema', in: ibidem, Theories of cinema 1945-1990, Austin: University of Texas Press, 1999, pp 107-131. Translation of: Teorie del cinema, dal dopoguerra ad oggi, Bompiani, 1993 (1978).
- Chapman, James, Cinemas of the World. Film and Society from 1895 to the Present, London: Reaktion Books, 2003.
- Gaus, Helmut & Jacqueline Van Hoe, Film en tijdsgeest (1939-2004), Gent: Academia Press, 2006.
- Harbord, Janet, Film Cultures, London: Sage Publications, 2002.
- Jarvie, I.C., Movies and Society, New York: Basis Books, 1970 / Engelse editie: Towards a sociology of the cinema, London, 1970.
- Mayer, J.P. Sociology of Film: Studies and Documents, Manchester: Ayer Company Publishers, 1976.
- Taylor, Lucien, (ed.) Transcultural Cinema. Princeton: Princeton UP, 1998.
- Tudor, Andrew, Images and Influence. Studies in the Sociology of Film. London: Allen & Unwin, 1974.
- Tudor, Andrew, 'Sociology and film', in: Hill, John & Pamela Church Gibson (eds), Film Studies. Critical Approaches, Oxford: Oxford UP, 2000, pp188-192.
- Turner, Graeme (ed), The Film Cultures Reader, New York: Routledge, 2002.
- Turner, Graeme, Film as Social Practice, New York: Routledge, 1988.
- Winter, Rainer, Filmsoziologie: eine Einführung in das Verhältnis von Film, Kultur und Gesellschaft, München: Quintessenz, 1992.

Enkele filmsociologische deelstudies: reflectie op de filmcultuur

- Acland, Charles R, Screen Traffic: Movies, Multiplexes and Global Culture, Durham: Duke UP, 2003.
- Benshoff, Harry M. & Sean Giffin (eds) America on Film. Representing Race, Class, Gender, and Sexuality at the Movies, London: Blackwell Publishing, 2004.
- Charney, Leo & Vanessa Schwartz (ed.), Cinema and the Invention of Modern Life, Berkeley: University of California Press, 1995.
- Charney, Leo, Empty Moments: Cinema, Modernity and Drift. Durham/London: Duke UP, 1998.
- Denzin, Norman K. Images of Postmodern Society. Social Theory and Contemporary Cinema. London: Sage, 1991.
- Denzin, Norman K. The Cinematic Society. The Voyeur's gaze. London: Sage, 1995.
- Dyer, Richard, The Matter of Images. Essays on Representations, London: Routledge, 2003 (sec ed).
- Dyer, Richard, Now You See It. Studies on Lesbian and Gay Film, London: Routledge, 2003 (sec ed).
- Friedberg, Anne Window Shopping. Cinema and the Postmodern, Berkeley: University of California Press, 1993.
- Gabler, Neal, Life: the Movie. How Entertainment Conquered Reality. New York: Knopf, 1998.
- Wasko, Janet, Hollywood in the Information Age: Beyond the Silver Screen, Austin: University of Texas, 1994.

Enkele filmsociologische deelstudies: internationaal publieksonderzoek

- Barker, Martin & Ernest Mathijs (eds.), Watching the Lord of the Rings: Tolkien's World Audiences, New York: Peter Lang, 2007.
- Jones, Janet & Ernest Mathijs & Wouter Wessels (eds), Big Brother International, London: Wallflower Press, 2004.

- Liebes, Tamar & Elihu Katz, The Export of Meaning: Cross Cultural Readings of Dallas, Cambridge: Polity Press, 1993.
- Wasko, Janet et. al. (eds), Dazzled By Disney? The Global Disney Audiences Project, Leicester: Leicester UP, 2001.

Hollywood in (historisch) filmsociologisch perspectief

- Allen, R.C. & R. Maltby & M. Stokes (eds), Hollywood and the Social Experience of Movie-Going, Exeter: University of Exeter Press, 2007.
- Austin, Thomas, Hollywood Hype and Audiences: Selling and Watching Popular Film in the 1990's, Manchester: Manchester UP, 2002.
- Baumann, Shyon, Hollywood Highbrow. From Entertainment to Art, Princeton: Princeton UP, 2007.
- Bergman, Andrew, We're in the Money, New York: New York UP, 1971.
Nederlandse vertaling: Geld als water: Hollywood in de crisisjaren, Bussum: Wereldvenster, 1982.
- Dixon, Wheeler Winston (ed), American Cinema of the 1940s. Themes and Variations, Chapel Hill, NC: Rutgers UP, 2005.
- Erb, Cynthia, Tracking King Kong: a Hollywood Icon in World Culture, Wayne State UP, 1998.
- Ginneken, Jaap van, Exotisch Hollywood: De verbeelding van andere culturen in recente succesfilms, Amsterdam: Boom, 2006. Engelse vertaling: Screening Difference: How Hollywood's Blockbuster Films Imagine Race, Ethnicity, and Culture, Lanham: Rowman & Littlefield, 2007.
- Fuller, K.H., At The Picture Show: Small-town Audience and the Creation of Movie Fan Culture, Washington: Smithsonian Institution Press, 1996.
- Kapsis, Robert, Hitchcock. The making of a Reputation, Chicago: Chicago UP 1992.
- Krutnik, F. In a Lonely Street: Film Noir, Genre, Masculinity, London: Routledge, 1991.
- Pomerance, Murray (ed) American Cinema of the 1950s. Themes and Variations, Chapel Hill, NC: Rutgers UP, 2005.
- Ray, Robert B, A Certain Tendency of the Hollywood Cinema, 1930-1980, Princeton: Princeton UP, 1985.
- Scott, Allen J., On Hollywood: Geography and Industry, Princeton: Princeton UP, 2004.
- Stacey, J. Star Gazing: Hollywood Cinema and Spectatorship, London: Routledge, 1994.
- Thompson, Kristin, Exporting Entertainment. America in the World Film Market 1907-1934. London: BFI, 1985.
- Trumbour, John, Selling Hollywood to the World: U.S. and European Struggles for Mastery of the Global Film Industry, 1920-1950, New York: Cambridge UP, 2002
- Wright, Will, Sixguns and Society, Berkeley: University of California Press, 1975.

Disney:

- Bell, Elizabeth, Lynda Haas, Laura Sells (eds) From Mouse to Mermaid: the Politics of Film, Gender and Culture, Bloomington: Indiana UP, 1995.
- Brode, Douglas, From Walt to Woodstock: How Disney created the Counterculture, Austin: University of Texas Press, 2004.
- Brode, Douglas, Multiculturalism and the Mouse: Race and Sex in Disney Entertainment, Austin: University of Texas Press, 2005.
- Budd, Mike & Max H. Kirsch (eds) Rethinking Disney: Private Control, Public Dimensions, Middletown: Wesleyan UP, 2005.
- Davis, Amy M. Good Girls and Wicked Witches: Women in Disney's Feature Animation, Bloomington: Indiana UP, 2007.
- Griffin, Sean, Tinker Belles and Evil Queens: The Walt Disney Company from the Inside Out, New York: New York UP, 2000.
- Smoodin, Eric (ed), Disney Discourse. Producing the Magic Kingdom, London: Routledge, 1994.
- Wasko, Janet, Understanding Disney: The Manufacture of Fantasy, Cambridge: Polity Press, 2001.
- Wasko, Janet et. al. (eds), Dazzled By Disney? The Global Disney Audiences Project, Leicester: Leicester UP, 2001.

James Bond:

- Black, Jeremy, The Politics of James Bond: From Fleming's Novels to the Big Screen, Lincoln: University of Nebraska Press, 2005.
- Chapman, James, Licence to Thrill: A Cultural History of the James Bond Films, New York: Columbia UP, 2000.
- Lindner, Christoph, The James Bond Phenomenon: A Critical Reader, Manchester: Manchester UP, 2003.

Batman:

- Brooker, W., Batman Unmasked: Analysing a Cultural Icon, London: Continuum, 2000.
- Pearson, R.E. & W. Uricchio (eds), The Many Lives of the Batman: Critical Approaches to a Superhero and his Media, New York/ London: Routledge, 1999.
- Oorspronkelijk: London: BFI, 1991.

De (eigentijdse) Europese filmwereld in filmsociologisch perspectief

- Dale, Martin, The Movie Game: The Film Business in Britain, Europe and America, London: Cassell, 1997.
- Jäckel, Anne, European Film Industries, London: British Film Institute, 2003.

De (historische) Europese filmwereld in filmsociologisch perspectief

- Biltereyst, Daniël & Philippe Meers (eds), De verlichte stad. Een geschiedenis van bioscopen, filmvertoningen filmcultuur in Vlaanderen, Leuven: Lannoo Campus, 2007.
- Hofstede, B. Nederlandse cinema wereldwijd: de internationale positie van de Nederlandse film, Amsterdam: Boekmanstudies, 2000.
- Kester, Bernadette. Film Front Weimar. Representations of the First World War in German Films of the Weimar Period 1919-1933, Amsterdam: Amsterdam UP, 2003.
- Kracauer, S. From Caligari to Hitler: A Psychological History of the German Film, Princeton: Princeton UP, 1947. Duitse vertaling: Von Caligari zu Hitler. Eine psychologische Geschichte des deutschen Films, Frankfurt, 1979 (ed. K. Witte). English revised and expanded edition: Princeton: Princeton UP 2004 (ed. Leonardo Quaresima).
- Kuhn, Annette, An Everyday Magic: Cinema and Cultural Memory, London: I. B. Tauris, 2002. [onderzoek naar herinneringen van Britse filmbezoekers aan hun bioscoopervaring in de jaren dertig. De Amerikaanse uitgave heeft een andere titel: Dreaming of Fred and Ginger: Cinema and Cultural Memory, New York: New York UP, 2002].
- Sedgwick, John, Popular Filmgoing in 1930s Britain: A Choice of Pleasures, Exeter: University of Exeter Press, 2000.
- Sorlin, Pierre, European Cinemas, European Societies 1939-1990. London: Routledge, 1991.
- Stacey, J, Star Gazing: Hollywood Cinema and Female Spectatorship in 1940s en 1950s Britain, London: Routledge, 1994.

De Sovjet cinema is een dankbaar onderwerp voor een sociologische studie, enkele voorbeelden:

- Gillespie, David, Early Soviet Cinema: Innovation, Ideology and Propaganda, London: Wallflower Press, 2000.
- Horton, Andrew (ed), Inside Soviet Film Satire: Laughter with a Lash, Cambridge: Cambridge UP, 1993.
- Kenez, Peter, Cinema and Soviet Society, 1917-1953, New York: Cambridge UP, 1992.
- Lawton, Anna (ed), The Red Screen: Politics, Society, Art in Soviet Cinema, New York: Routledge, 1992.
- Roberts, Graham, Forward Soviet! History and Non-fiction film in the USSR, London: Tauris, 1999.
- Taylor, Richard, The Politics of the Soviet Cinema, 1917-1929, Cambridge: Cambridge UP, 1979.
- Tsvian, Yuri, Early Cinema in Russia and its Cultural Reception, London: Routledge, 1994 (oorspr. 1991).
- Youngblood, Denise J., Movies for the Masses. Popular Cinema and Soviet Society in the 1920's, New York: Cambridge UP, 1992.

Suggestie: Welke boektitel maken je nieuwsgierig? Zoek in de bibliotheek en op internet naar boekbesprekingen.

Voorbeeld: Kracauer (1947) is veelvuldig kritisch besproken, zie o.a.:

- Elsaesser, Thomas, 'Film History and Visual Pleasure: Weimar Cinema', in: Sklar, Robert & Charles Musser (ed), Resisting Images: Essays on Cinema and History, Philadelphia: Temple UP, 1990, pp. 47-84.
- Sopocy, Martin, 'The Circles of Siegfried Kracauer. From Caligari to Hitler re-examined', in: Griffithiana, vol 14, nr. 40-42, Oct, pp. 61-73.